TRUSSELVURDERING
2018

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) er Norges nasjonale innenlands etterretnings- og sikkerhetstjeneste. PSTs hovedoppgave er å forebygge og etterforske alvorlig kriminalitet mot nasjonens sikkerhet. PSTs årlige trusselvurdering er en analyse av forventet utvikling innenfor PSTs hovedansvarsområder.

«Trusselvurdering 2018» er én av fire trussel- og risikovurderinger som utgis årlig. De øvrige tre utgis av henholdsvis Etterretningstjenesten, Nasjonal sikkerhetsmyndighet og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap.

Etterretningstjenestens (E-tjenesten) hovedoppgave er å varsle om ytre trusler og støtte opp under utformingen av norsk sikkerhets-, utenriks- og forsvarspolitikk. Tjenesten utgir en årlig vurdering av forhold i utlandet og utenlandske trusler som har betydning for Norge og norske interesser. Årets vurdering, «Fokus 2018», beskriver på overordnet nivå aktuelle forhold og sikkerhetstrusler innen ulike land, regioner og temaer. Analysen har en tidshorisont på ett år og utgis i første kvartal.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) er Norges ekspertorgan for informasjons- og objektsikkerhet og det nasjonale fagmiljøet for IKT-sikkerhet. NSM utarbeider årlig en rapport om sikkerhetstilstanden innenfor sikkerhetslovens virkeområde. I rapporten vurderer NSM risikoen for at samfunnskritiske funksjoner og infrastruktur, skjermingsverdig informasjon og mennesker blir rammet av spionasje, sabotasje, terror og andre alvorlige handlinger. Analysen har en tidshorisont på ett år.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) skal ha oversikt over risiko og sårbarhet i samfunnet. DSB har utgitt scenarioanalyser siden 2011[1]. Analysene omhandler risiko for katastrofale hendelser som kan ramme det norske samfunnet, som Norge bør være forberedt på å møte. Analysene omfatter både naturhendelser, store ulykker og tilsiktede handlinger. De har en lengre tidshorisont enn de årlige vurderingene fra de øvrige tre etatene.

1 DSBs scenarioanalyser het inntil 2015 «Nasjonalt risikobilde». Fra 2016 er navnet endret til «Krisescenarier (årstall) – analyser av alvorlige hendelser som kan ramme Norge».

INNLEDNING

Trusselbildet vil i 2018 preges av en rekke sammensatte utfordringer. En stor del av trusselbildet vil formes av den sikkerhetspolitiske utviklingen og hvordan denne påvirker nære allierte og norske nærområder. I tillegg er flere europeiske land utsatt for alvorlige terrortrusler. Dette er trusler som vil prege europeisk kontraterrorarbeid gjennom det kommende året.

I denne trusselvurderingen beskriver vi de mest sannsynlige utviklingstrekkene i trusselbildet i 2018. Fokus er rettet både mot trusselaktører og mot metodene de vil bruke. Vurderingen er i første rekke ment for de deler av norsk offentlighet som ønsker åpen informasjon om forventede utviklingstrekk i trusselbildet. Vurderingen er også ment for virksomheter som har behov for en oppdatert trusselvurdering til bruk i eget sikkerhetsarbeid.

Det er imidlertid viktig at brukere av trusselvurderingen gjør seg godt kjent med egne verdier og selv gjør vurderinger av hvordan disse best kan sikres. Dersom det oppstår en situasjon der man mistenker at man er utsatt for forhold omtalt i denne vurderingen, ber vi om at dette meldes til PST, slik at vi kan vurdere om det er nødvendig med oppfølging.

OPPSUMMERING

Etterretning

■ Rekruttering av kilder og agenter, kartlegging av virksomheter og kritisk infrastruktur samt nettverksoperasjoner, vil utgjøre de mest alvorlige utfordringene knyttet til fremmede staters etterretningsvirksomhet i 2018.

■ Virksomheter innen norsk forsvars- og beredskapssektor, statsforvaltning, forskning og utvikling samt virksomheter innen kritisk infrastruktur, vurderes som særskilt utsatte etterretningsmål.

Politisk motivert vold

■ Personer og grupper inspirert av ekstrem islamistisk ideologi vil være den primære terrortrusselen mot Norge det kommende året. Det vurderes som mulig at det vil forekomme forsøk på terrorangrep.

■ Et terrorangrep, eller et angrepsforsøk, vil sannsynligvis være lite komplekst, dvs. angrep utført av en til to personer, som anvender stikk- eller skytevåpen, kjøretøy eller enkle, eksplosive innretninger.

■ Det er lite sannsynlig at høyreekstreme vil begå terrorhandlinger i 2018. Ved en eventuell høyreekstrem terrorhendelse, vil denne sannsynligvis være utført av en enkeltperson, eller få personer, som handler på eget initiativ.

■ Det siste året er det registrert økt aktivitet i deler av det venstreekstreme miljøet. Det er imidlertid svært lite sannsynlig at venstreekstreme vil begå terrorhandlinger.

Trusler mot myndighetspersoner

■ En del politikere vil motta trusler og hatske ytringer på bakgrunn av de politiske sakene de fronter. De fleste trusselaktørene har imidlertid en lav kapasitet og evne til å begå vold, og vi forventer ikke at dette vil endre seg i 2018.

STATLIG ETTERRETNINGS-VIRKSOMHET

Både offentlige og private virksomheter og personer vil kunne være mål for andre staters etterretningstjenester det kommende året. Aktiviteten vil både i enkelttilfeller og samlet kunne påføre Norge og norske interesser betydelig skade. Fremmede etterretningstjenesters rekruttering av kilder og agenter, nettverksoperasjoner, kartlegging av norsk infrastruktur og tiltak for å påvirke norske beslutningsprosesser, vil være en vedvarende utfordring.

ETTERRETNINGSTRUSSELEN

Virksomheter innen norsk forsvars- og beredskapssektor, statsforvaltning, forskning og utvikling samt virksomheter innen kritisk infrastruktur, er å anse som særskilt utsatte etterretningsmål. Flere lands etterretningstjenester har interesser innenfor disse områdene og vil kunne utføre handlinger til skade for våre interesser. Russisk etterretningsvirksomhet vurderes fortsatt å ha størst skadepotensial. I tillegg vil andre lands tjenester, deriblant kinesiske, kunne utføre uønsket og skadelig virksomhet.

For å få tilgang til verdier innenfor de mest utsatte virksomhetene vil etterretningstjenestene benytte en rekke ulike metoder. I 2018 forventer vi at enkeltpersoner blir forsøkt rekruttert som kilder og agenter, og at norske virksomheter blir utsatt for kartlegging og nettverksangrep. I tillegg vil beslutningsprosesser bli forsøkt påvirket og undergravet, og norske virksomheter bli utsatt for forsøk på ulovlig anskaffelse av kunnskap og teknologi.

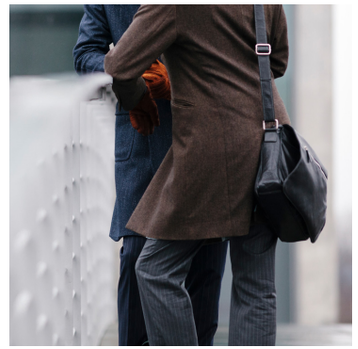

REKRUTTERING AV INNSIDERE

Utenlandske etterretningstjenester vil også det kommende året forsøke å rekruttere personer i Norge med tilgang til skjermingsverdige norske verdier. Rekruttering av kilder og agenter er en kjerneoppgave for enhver etterretningstjeneste. Flere lands etterretningstjenester har stasjonert personell i Norge, som har slik rekruttering som hovedoppgave.

Målsettingen for disse tjenestene er å rekruttere innsidere med direkte tilgang til etterspurt informasjon. En tjeneste kan imidlertid også rekruttere personer med et stort kontaktnettverk, men som kun har indirekte tilgang til relevant informasjon. I slike tilfeller vil medarbeidere i en virksomhet kunne formidle informasjon til en agent, uten å være klar over at dette er styrt av en etterretningstjeneste. Det er svært krevende å avdekke slik aktivitet selv. En indikasjon, som medarbeidere i utsatte virksomheter kan merke seg, er dersom en kollega, kontakt eller bekjent etterspør sensitiv informasjon som ikke er en naturlig del av vedkommendes arbeidsportefølje.

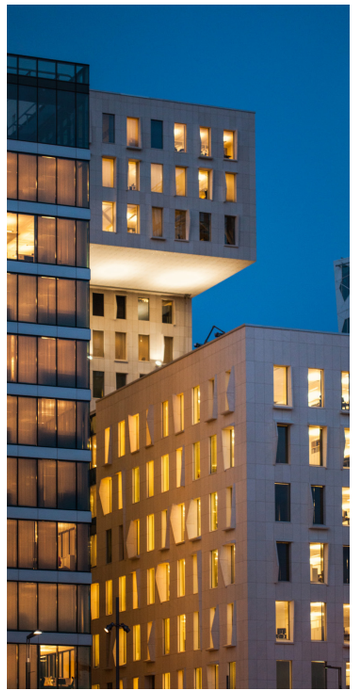

Innsidere vil i mange tilfeller være etterretningstjenesters beste inngang til skjermingsverdige norske verdier. Dette gjelder blant annet verdier som politiske og økonomiske strategier, teknologi og forskning, registre og sensitive personopplysninger, bank og finans samt informasjon om norsk forsvar, beredskap og kritisk infrastruktur.

Ved rekruttering av kilder og agenter vil etterretningsoffiseren innledningsvis forsøke å etablere et personlig og vennskapelig forhold til personer innenfor virksomhetene. Som regel vil offiseren da ha en dekkstilling og et påskudd som gjør det naturlig å ta kontakt. Vi ser at etterretningsoffiserer særlig benytter åpne seminarer og konferanser innen temaer som sikkerhetspolitikk, nordområdepolitikk, teknologi og innovasjon, som arenaer for å etablere slike kontakter. Vi forventer at disse arenaene vil være aktuelle også i 2018.

På et senere tidspunkt i rekrutteringsprosessen vil etterretningsoffiseren foretrekke å kommunisere på tomannshånd. Gjennom ulike former for kultivering vil offiseren for eksempel forsøke å få sitt objekt til å stå i takknemlighetsgjeld, som offiseren kan utnytte videre i rekrutteringen. Etterretningsoffiseren vil også kunne komme med tilsynelatende uskyldige forespørsler for å teste villigheten til å utføre oppdrag. Dersom etterretningsoffiseren etter hvert også tilbyr økonomisk godtgjøring, kan man være i ferd med å utvikle et forhold til etterretningsoffiseren det kan være vanskelig å komme ut av.

Etterretningstjenester har betydelig større handlefrihet til å rekruttere nordmenn som oppholder seg i utlandet. Ikke minst vil nordmenn som oppholder seg i land med autoritære regimer der sikkerhets- og etterretningstjenestene har en sterk og dominerende posisjon, være særlig utsatte. Her kan tjenestene overvåke og gjennomsøke bolig, hotellrom, bagasje og elektroniske medier, på jakt etter informasjon eller forhold som kan utnyttes. Tjenestene har i tillegg mulighet til å skape kompromitterende situasjoner som senere kan utnyttes for å presse en person til å samarbeide.

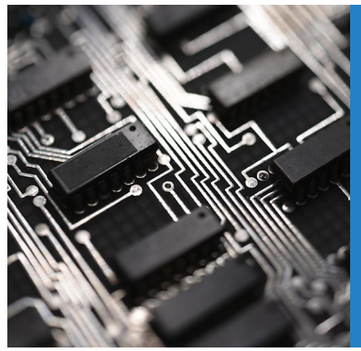

> *Innsidere vil i mange tilfeller være etterretningstjenesters beste inngang til skjermingsverdige norske verdier*

Flere lands sikkerhets- og etterretningstjenester har dessuten makt og myndighet til å legge betydelig press på eget lands borgere som jobber i Norge. PST kjenner til flere tilfeller der personer, som enten før de flyttet hit eller ved senere besøk til hjemlandet, er forsøkt presset til å spionere for hjemlandet. I enkelte land er privatpersoner så vel som bedrifter, organisasjoner og statlige virksomheter forpliktet til å samarbeide med landets etterretningstjenester.

NETTVERKSOPERASJONER

Mye av etterretningsaktiviteten mot Norge og norske interesser finner sted i det digitale rom. PST erfarer et jevnt trykk av datanettverksoperasjoner fra aktører som representerer fremmede stater. I 2018 forventer vi at disse fortsetter sine operasjoner mot mål i Norge. Dette vil særlig ramme virksomheter innen forsvars- og beredskapssektoren, statsforvaltningen, forskning og utvikling samt kritisk infrastruktur.

En nettverksoperasjon starter som regel med at trusselaktøren rekognoserer mot virksomheten den er interessert i. Inntrengeren vil kartlegge ansatte på sosiale medier og i jobbnettverk, samle inn e-postadresser og skaffe seg en forståelse av hvilke fagområder og problemstillinger som virksomheten er engasjert i. Trusselaktøren vil også kartlegge hvilke tekniske egenskaper virksomhetens datasystemer har. Slik informasjon er nødvendig for å identifisere sårbarheter som aktøren kan utnytte for å komme inn i systemet.

Avhengig av hvilke sårbarheter som identifiseres, vil skadevaren kunne innføres på flere måter. De fleste av disse metodene er velkjente, der trusselaktørene utnytter kjente sårbarheter i nettverkene. Trusselaktører vil fortsatt kunne innføre skadevare via mobile lagringsmedier. Den vanligste inngangen til et nettverk er imidlertid via målrettede e-poster, såkalt spear phishing. Ved bruk av e-post vil trusselaktøren som regel kamuflere seg bak en tilsynelatende legitim avsenderadresse og tilpasse innholdet til mottakerens fag- eller interesseområde. Selve skadevaren skjules i vedlegg eller lenker i e-posten.

> *Dersom skadevaren fungerer som den skal, vil inntrengerne forsøke å installere «bakdører» for å gi varig tilgang til datanettverket*

Dersom skadevaren fungerer som den skal, vil inntrengerne forsøke å installere «bakdører» for å gi varig tilgang til datanettverket. Vi har tidligere sett at en trusselaktør hadde tilgang til et norsk nettverk i flere år før dette ble avdekket. Jo flere bakdører, jo vanskeligere er det å identifisere og motvirke trusselen. Videre vil inntrengeren opprette en eller flere kommunikasjonskanaler, slik at skadevaren kan motta instrukser eller sende data ut fra nettverket.

Data som sendes i disse kanalene, blir som regel kryptert og rutet via ulike punkter i et globalt nettverk. Dette gjør det svært vanskelig å oppdage pågående operasjoner og ikke minst spore dem tilbake til sitt opphav. Videre har vi sett eksempler på at trusselaktører gir seg selv administratorrettigheter for å ta seg til nye deler av det infiserte datanettverket. Senest i 2017 ble det avdekket en slik operasjon mot en norsk virksomhet som forvalter skjermingsverdig informasjon og sensitiv teknologi.

I de aller fleste datanettverksoperasjonene vi har sett, er inntrengerne interessert i å hente ut informasjon fra virksomheten. Internasjonalt har vi imidlertid også sett eksempler på at noen trusselaktører har evne og vilje til både å manipulere informasjon og sabotere digitale systemer.

KARTLEGGING

Norske virksomheter blir regelmessig utsatt for ulike former for kartlegging. Dette vil også pågå i 2018. Personell tilknyttet andre lands tjenester vil filme, fotografere og gjennomføre tekniske målinger og avlytting av norske virksomheter og norsk infrastruktur. Kartleggingen omfatter også innhenting av personopplysninger om enkeltpersoner her i landet. Slik kartlegging gir forhåndskunnskap som blant annet kan utnyttes for å forstyrre og svekke norsk forsvars- og beredskapsevne i fremtidige krisesituasjoner. Aktiviteten har et stort skadepotensial.

Norges sikkerhetspolitiske forankring i NATO kombinert med nærheten til den russiske Nordflåten, gjør norsk territorium og farvann betydningsfullt. Etterretningstrusselen mot særlig forsvars-, sikkerhets- og beredskapsmessige forhold vil derfor vedvare. Under dekke av blant annet reiseaktivitet, næringsvirksomhet og turisme vil etterretningsaktører som opererer mot Norge, kartlegge militære installasjoner, kommunikasjonslinjer, energiforsyning og annen kritisk infrastruktur.

I 2017 ble det observert en rekke droner tett på Forsvarets øvelser, installasjoner og utstyr. Nettopp muligheten for å komme nær slike etterretningsmål, med lav risiko for å bli avslørt, gjør droner til et attraktivt etterretningsverktøy.

Kartlegging av eksilmiljøer og enkeltpersoner i Norge dreier seg ofte om andre staters behov for å få en generell oversikt og kontroll over potensielle politiske motstandere. Slik kartlegging kan imidlertid også være et ledd i en prosess for å true, presse og eliminere politisk opposisjon. Eksilmiljøer fra konfliktområder og fra land med autoritære regimer vil være særlig utsatt for slik kartlegging.

En rekke organisasjoner og enkeltpersoner i Norge engasjerer seg i saker som berører interne forhold i andre stater. Mens vestlige samfunn oppfatter debatt og eventuell kritikk som en del av det åpne ordskiftet i et demokrati, kan enkelte stater og deres regimer oppfatte en slik diskusjon som en trussel. Kartlegging av de som fremstår som ideologiske og politiske motstandere, vil derfor også i 2018 være en særskilt oppgave for disse landenes etterretningstjenester.

PÅVIRKNING

Flere lands etterretningstjenester har egne ressurser for å påvirke politiske prosesser. Dette er ressurser som ved behov også vil kunne rettes mot norske beslutningstakere og premissleverandører.

I Norge vil vi i det kommende året se ulike metoder brukt for å planlegge eller gjennomføre påvirkningsoperasjoner. Blant andre vil norske politikere, forskere, journalister og departementsansatte kunne bli kontaktet av etterretningsoffiserer som arbeider i dekkstillinger. Hensikten er å etablere kanaler for fordekt påvirkning. I tillegg forventer vi at enkelte lands tjenester ved behov vil forsøke å påvirke ordskiftet og beslutninger i konkrete saker. Dette kan skje gjennom styrte informasjonsoperasjoner, gjennom sosiale medier eller bevisste lekkasjer til norske eller internasjonale mediekanaler.

Gjennom slike operasjoner vil en fremmed stat kunne utnytte og forsterke en allerede eksisterende misnøye eller uenighet. Målsettingen kan være å skape mistro til offentlige uttalelser og til media, og svekke tilliten til myndighetene og deres legitimitet. I tillegg vil fremmede stater kunne skape splid og polarisering i enkeltsaker, og på denne måten støtte egne interesser i sakene. Dersom norske beslutningstakeres oppfatninger påvirkes eller endres som følge av fordekte informasjonsoperasjoner, vil dette først og fremst innebære en svekkelse av vår evne til å ivareta nasjonale interesser. Over tid vil slike operasjoner, som har som mål å bidra til konflikt og politisk polarisering, kunne svekke tilliten til politiske prosesser og undergrave vår evne til å ta gode beslutninger og håndtere kriser.

ANSKAFFELSESVIRKSOMHET

Eksport av varer og teknologi til masseødeleggelsesvåpen er strengt regulert i eksportkontrollregelverket. Norsk industri består av både store høyteknologiske forsvarsleverandører og mindre leverandører av nisjeteknologi. Innen hele dette området er det virksomheter som er av interesse for land som ønsker å utvikle masseødeleggelsesvåpen. Det er sannsynlig at forskere, teknologer, produsenter, underleverandører og formidlere tilknyttet norsk forsvars- og teknologiindustri i 2018 vil utsettes for forsøk på ulovlige anskaffelser til bruk i ulike våpenprogrammer.

Flere stater styrker for tiden egen militær kapasitet gjennom opprustning og modernisering av militære styrker. For enkelte innebærer dette også en investering i nasjonale programmer for masseødeleggelsesvåpen. For å drive disse programmene er statene avhengig av å skaffe varer og teknologi fra ulike leverandører i en rekke land, også fra norske leverandører.

Norske virksomheter bør det kommende året utvise årvåkenhet overfor anskaffelsesforsøk fra land som Pakistan og Iran. Vi forventer at Pakistan vil være en hovedaktør bak ulovlige og fordekte anskaffelsesforsøk rettet mot norske virksomheter i 2018. I tillegg bør virksomhetene rette oppmerksomheten mot land som har kjernevåpenprogram, og som ikke følger internasjonale avtaler på området. Dette gjelder spesielt Nord-Korea.

Enkelte land etterspør både forsvarsrelaterte varer og teknologi, samt sivil teknologi som kan anvendes militært. Dette omfatter også varer og teknologi med svært avanserte spesifikasjoner, som ikke står oppført på varelistene i eksportkontrollregelverket. Norske virksomheter bør i denne sammenhengen være særlig oppmerksomme når de eksporterer for eksempel kompositttmaterialer, styringsteknologi, avansert produksjons-, test- og måleutstyr, undervannsteknologi og fiberoptikk.

Vi forventer også at land vi er bekymret for vil etterspørre kunnskap innen teknologiområder som kan benyttes til avansert våpenutvikling eller utvikling av masseødeleggelsesvåpen. Alle disse landene har et langsiktig perspektiv for sin anskaffelsesstrategi. De ser stor verdi i å rekruttere eller plassere studenter og forskere i norske utdannings- og forskningsinstitusjoner, som på sikt kan gå inn i deres eget lands våpenprogram.

Det finnes en rekke forskjellige aktører internasjonalt som er involvert i fordekte anskaffelser. Disse er gjerne organisert i et nettverk av stråselskaper og mellomledd for å skjule de reelle aktørene bak anskaffelsene. Aktørene i disse nettverkene er ofte pågående i sin kontakt med teknologivirksomheter i Norge. De kan fremme ønsker som unaturlige fraktruter, uvanlig emballering eller uvanlige betalingsbetingelser.

Vi ser også at eksportkontrollerte varer som befinner seg i utlandet, for eksempel under transport eller installasjon, kan bli utsatt for tyveri fra anskaffelsesnettverk. Virksomheter oppfordres derfor til å ha spesielt gode rutiner for sikring og kontroll av slike varer i utlandet.

Erfaring viser at ulovlige anskaffelser ofte kunne ha vært oppdaget av eksportørene selv, dersom de hadde vært mer oppmerksomme på indikasjoner på uvanlig aktivitet. Virksomheter bør være oppmerksomme på at det i noen land er svært tette koblinger mellom privat industri, staten og forsvaret. Det betyr at eksport av varer og teknologi til privat industri kan innebære en risiko for overføring til landenes forsvarsmyndigheter ■

POLITISK MOTIVERT VOLD

Ekstreme islamister utgjør fortsatt den største terrortrusselen mot Norge. Miljøene fremstår imidlertid som noe svekket sammenlignet med for noen år siden. Videre vil et økt aktivitetsnivå blant enkelte høyreekstreme miljøer være en utfordring det kommende året. Det er imidlertid lite sannsynlig at høyreekstreme grupper vil begå terrorhandlinger.

TRUSSELBILDET

Trusselen fra ekstreme islamister i Norge innebærer potensiell angrepsplanlegging, i tillegg til radikalisering[2], rekruttering og terrorfinansiering. Gjennom sin propaganda fremmer terrororganisasjoner som ISIL og al-Qaida målsettingen om å ramme Vesten med terrorhandlinger. Oppfordringer til sympatisører i Vesten om å gjennomføre angrep med enkle midler der de befinner seg, kan også mobilisere ekstreme islamister i Norge. Derfor vurderer vi det som mulig at forsøk på terrorangrep fra ekstreme islamister vil forekomme i løpet av 2018. Dette innebærer at norske offentlige og private virksomheter må ta høyde for at en terrorhandling kan bli forsøkt gjennomført. Et terrorangrep, eller et angrepsforsøk, vil mest sannsynlig være lite komplekst, dvs. angrep utført av en til to personer som kan anvende stikk- eller skytevåpen, kjøretøyer eller enkle eksplosive innretninger.

Trusselen fra høyreekstremister kommer først og fremst fra mobilisering og rekruttering til Den nordiske motstandsbevegelsen (DNM). Miljøet har som et langsiktig mål å etablere en nasjonalsosialistisk stat og gjør dette gjennom organisasjonsbygging og radikalisering. Til tross for at høyreekstreme organisasjoner så langt ikke har oppfordret til terrorhandlinger i Norge, er vi likevel bekymret for at høyreekstremister kan velge å aksjonere på egen hånd.

2 *Med radikalisering menes «prosessen der personer utvikler aksept for eller vilje til å støtte eller delta i voldshandlinger for å oppnå politiske, ideologiske eller religiøse målsetninger».*

Personer i randsonen av etablerte ekstreme nettverk kan av flere grunner velge å gjennomføre alvorlige voldshandlinger. Vi vurderer det likevel som lite sannsynlig at høyreekstreme grupper vil forsøke å gjennomføre en terrorhandling i Norge i 2018.

Trusselen fra andre ekstreme miljøer er lav. Det er svært lite sannsynlig at venstreekstreme eller antistatlige miljøer[3] vil forsøke å gjennomføre en terrorhandling i Norge. Veksten i høyreekstreme miljøer kan det kommende året bidra til å mobilisere venstreekstreme grupper og personer.

EKSTREM ISLAMISME

FIENDEBILDET VEDVARER

ISIL har mistet sin sentrale posisjon i Syria og Irak, og terrororganisasjonen har tapt store deler av territoriet. Til tross for dette lever fiendebildet og propagandaen til ISIL videre, ikke minst i Vesten. ISIL vil tilpasse sin propaganda til den endrede situasjonen for organisasjonen. Budskapet til sympatisører i Vesten om å angripe mål i vestlige land med enkle metoder og midler, vil imidlertid opprettholdes.

Gjennomførte og avvergede angrep i Europa viser at det er samsvar mellom mål og fiendebilde i deres propaganda. Norge har så langt ikke blitt eksplisitt nevnt som et mål i ISILs propaganda, mens andre europeiske land er mer fremtredende i fiendebildet. Dette gjelder primært Frankrike, Storbritannia og Tyskland.

De fleste ekstreme islamister i Norge støtter ISIL og al-Qaida, og forfekter et verdenssyn som går ut på at vestlige land undertrykker muslimer og er i krig med islam. Hvor fremtredende Norge er i fiendebildet til disse personene varierer. For enkelte sympatisører av ISIL og al-Qaida er Norge en del av det overordnede fiendebildet og et legitimt mål for terrorangrep. Dette er personer som vil kunne inspireres av gjennomførte angrep i Europa og av propagandabudskapene til ISIL og al-Qaida, som oppfordrer personer til å gjennomføre angrep der de befinner seg.

For alle personer som havner i ekstreme miljøer kan årsakene og motivasjonen være sammensatt. For ekstreme islamister kan fiendebildet være farget av både personlige motiver og ideologisk overbevisning. Mange har en bakgrunn preget av kriminalitet, rus, psykiske utfordringer og ofte lav utdanning og arbeidsløshet. Frustrasjon over egen livssituasjon kan gjøre dem mottakelige for propaganda som er preget av hat mot andre og forherliger vold. Samtidig blir de inkludert i et miljø som gir dem både identitet, tilhørighet og et sterkt fellesskap. Dette kan resultere i at de flytter egne grenser for hva de anser som en nødvendig og legitim bruk av vold.

3 Se «annen ekstremisme» senere i vurderingen for en nærmere beskrivelse av hva det anti-statlige miljøet omfatter.

SVEKKEDE MILJØER I NORGE

De ekstreme islamistiske miljøene i Norge er svekket sammenliknet med perioden fra 2012 til 2015. Dette forventes å vedvare i 2018. Svekkelsen kommer blant annet til uttrykk ved at miljøet fremstår med en lavere grad av organisering enn før. Ekstreme islamister er dessuten langt mindre synlige i det offentlige rom. Offentlige markeringer og synlig propagandavirksomhet forekommer i praksis ikke lenger. Sentrale personer er fengslet, og flere har blitt drept under opphold i Syria og Irak. Selv om det organiserte ekstreme islamistiske miljøet i Norge er inne i en nedgangsperiode, vil miljøet raskt kunne endre karakter. Indikasjoner på en eventuell økt organisering i det norske miljøet i 2018 vil være en fremvekst av sentrale lederskikkelser, synlig aktive ekstreme islamister i det offentlige rom, organisert propagandavirksomhet og demonstrasjoner.

> ***Selv om det organiserte ekstreme islamistiske miljøet i Norge er inne i en nedgangsperiode, vil miljøet raskt kunne endre karakter***

Videre forekommer radikalisering til ekstrem islamisme i Norge sannsynligvis i mindre omfang enn tidligere. Det er i dag primært enkeltpersoner og ikke organisasjoner som radikaliserer. Dette innebærer blant annet at det ekstreme budskapet ikke når ut til like mange som før. Vi forventer ingen vesentlige endringer i radikaliseringen til ekstreme islamistiske miljøer i 2018.

Imidlertid kan hendelser som oppfattes som krenkelser av islam eller muslimer oppstå uten forvarsel, noe som raskt vil kunne påvirke radikaliseringen. I tillegg kan det foregå radikalisering som PST ikke er kjent med. Det er særlig utfordrende å fange opp mer uorganisert radikaliseringsvirksomhet, og radikalisering som foregår på nettet.

Radikalisatorer vil fortsatt oppsøke asylmottak og ulike religiøse arenaer. Forsøk på radikalisering vil også finne sted i fengsler. Etter vår vurdering vil et lite antall innsatte kunne havne i en radikaliseringsprosess under soning det kommende året. Erfaringsmessig ser vi imidlertid at det er varierende hvor reell den ideologiske overbevisningen til de fengselsradikaliserte personene er, og høyst usikkert om den vil vedvare etter avsluttet soning.

Det er ytterst få ekstreme islamister som ønsker eller forsøker å reise til Syria og Irak, sammenliknet med perioden fra 2012 til 2015. Etter det PST kjenner til, er det cirka 40 norgestilknyttede fremmedkrigere i Syria og Irak. Disse har begrensede muligheter til å komme seg ut av konfliktområdet. Dersom de klarer å forlate Syria

eller Irak, er det heller ikke gitt at de ønsker å returnere til Norge. Det vurderes derfor som lite sannsynlig at en større andel av de norgestilknyttede fremmedkrigerne i konfliktområdet returnerer hit det kommende året. Dersom personer som har oppholdt seg i Syria eller Irak, vender tilbake til Norge for å gjenoppta kontakten med ekstreme islamister her i landet, vil dette kunne påvirke trusselen i negativ retning.

INSPIRERTE ANGREP ER DEN MEST SANNSYNLIGE TYPE TERRORANGREP

Den dominerende type terrorangrep i Europa er inspirerte angrep, der en eller flere personer utfører et angrep på eget initiativ. Angrep som er direkte styrt av en terrororganisasjon, eller der en person handler på direkte oppdrag fra en terrororganisasjon, forekommer i svært liten grad. Inspirerte angrep fremstår også som den mest sannsynlige type terrorangrep i Norge.

Selv om stikkvåpen og kjøretøy er de mest brukte midlene i terrorangrep i Europa, forekommer det også aksjoner med bruk av skytevåpen og eksplosiver. I hvilken grad disse angrepsmidlene er tilgjengelige for ekstreme islamister varierer. Stikkvåpen og kjøretøyer er midler som er enkle å skaffe seg, og de er enkle å anvende. Skytevåpen og eksplosiver er vanskeligere og mer tidkrevende å skaffe seg. Dette gjelder i Norge, så vel som i andre vesteuropeiske land. Vi ser at kontakt mellom ekstreme islamister og organiserte kriminelle miljøer vil kunne påvirke tilgangen til skytevåpen, og i noen grad eksplosiver. Det er ingen indikasjoner på at ekstreme islamister vil få økt tilgang til våpen i Norge i 2018.

Det har i Vesten i senere tid vært en klar økning i antall gjennomførte angrep mot generelle mål. Denne trenden forventes å fortsette i 2018. Med generelle mål menes måltyper som ikke har noen ideologisk betydning for ekstreme islamister, utover å representere og være lokalisert i Vesten. Disse er gjerne større menneskeansamlinger på offentlige steder som er lett tilgjengelige. I motsetning til generelle mål vil symbolske måltyper direkte eller indirekte kunne kobles til ideologiske kjernesaker. Eksempelvis er politi og forsvar blant de mest foretrukne symbolmålene for ekstreme islamister. Enkelte ekstreme islamister regner disse målkategoriene som stridende parter, og de har i tillegg høy symbolverdi som representanter for vestlige styresmakter.

Dersom det gjennomføres en terroraksjon i Norge, er det lite sannsynlig at denne vil avvike fra den typen angrep man ser ellers i Europa. Dette betyr at metoder som kniv- eller kjøretøysangrep også er aktuelle her. Det samme gjelder valg av mål. Steder der det oppholder seg mange sivile og som har få sikringstiltak, er mest utsatt. Videre er den mest sannsynlige terrortrusselen i Norge knyttet til ekstreme islamistiske terrorister som opererer alene eller i par. Det er lite sannsynlig at vi vil se angrep i Norge som er direkte styrt fra en terrororganisasjon, eller angrep med mange gjerningspersoner.

HØYREEKSTREMISME

ET TYDELIGERE FIENDEBILDE

Utviklingen for 2018 går i retning av et mer tydelig fiendebilde blant høyreekstreme, rettet mot konkrete personer og grupper. I enkelte miljøer har retorikken det siste året blitt hardere og mer truende.

De tradisjonelle nynazistiske miljøene i Norge har et fiendebilde som særlig retter seg mot minoritetsgrupper som innvandrere, muslimer, jøder og homofile. De er opptatt av rase, og mener den nordiske rasen er særskilt truet av jøder, muslimer og fremmedkulturelle innvandrere. Ulike varianter av konspirasjonsteorier ligger til grunn for fiendebildet, der norske myndigheter blant annet anklages for å bidra til at den nordiske rasen og norsk kultur trues.

En fløy av det høyreekstreme miljøet har hovedsakelig muslimer i sitt fiendebilde. Disse mener også at norsk kultur og nasjonal identitet trues av innvandring og religionen islam. De legger imidlertid mindre vekt på rase, sammenlignet med tradisjonelle nynazistiske miljøer. Ytringer fra disse høyreekstremistene bærer sterkere preg av islamofobi enn tidligere. Dette er en utvikling som sammenfaller med den vi ser i andre europeiske land, hvor islamkritiske strømninger er sentrale. Anti-islamske holdninger kommer særlig til uttrykk på internett, men også gjennom demonstrasjoner og markeringer.

ØKT AKTIVITETSNIVÅ I DET ORGANISERTE HØYREEKSTREME MILJØET

Høyreekstremisme i Norge karakteriseres av uorganiserte og løst sammensatte nettverk, med ett unntak, nemlig Den nordiske motstandsbevegelsen (DNM), som har fått en tydeligere organisering. Grupperingen fremstår med økt offentlig synlighet og en tydeligere ledelse. DNMs målsetting er i første rekke å sikre organisasjonsbygging og rekruttering. Vi forventer å se en vedvarende innsats for å rekruttere flere medlemmer. Dette vil komme til syne gjennom ulike typer demonstrasjoner og offentlige markeringer.

DNM har tette bånd til den svenske fraksjonen, og er avhengig av dens støtte for å gjennomføre større markeringer og videreutvikle organisasjonen her i landet. Kapasiteten i det svenske miljøet er større. Dette kan inspirere de norske meningsfellene og kan være en drivkraft til en negativ utvikling.

Som følge av et økt aktivitetsnivå og en mer synlig tilstedeværelse, øker også motstanden mot de høyreekstreme gruppene i Norge. Dette ser ut til å virke samlende på det høyreekstreme miljøet. For DNM vil negativ omtale i media og forbud mot markeringer brukes for å styrke det interne samholdet og rekruttere flere til miljøet. Dette forventer vi vil være en effekt som vil forme miljøet også det kommende året.

TERRORTRUSSELEN FRA SOLOTERRORISTER OG MINDRE GRUPPER

Det er lite sannsynlig at høyreekstreme grupper vil begå terrorhandlinger det kommende året. Organisasjonsbygging og rekruttering vil fortsatt være den primære målsettingen. En utfordring er imidlertid at mange høyreekstreme har en vid fortolkning av selvforsvar, noe som kan senke voldsterskelen til enkelte, for eksempel i forbindelse med offentlige markeringer.

Terrortrusselen fra høyreekstreme kommer i første rekke fra enkeltpersoner og små grupper i randsonen av de mer etablerte miljøene. Dette er personer som kan utføre en voldelig handling på eget initiativ, men som samtidig vil legitimere handlingen ut fra en overordnet ideologisk og politisk overbevisning.

Det høyreekstreme miljøet preges av personer som har en fascinasjon for våpen. I 2017 ble det avdekket både lovlige og ulovlige våpen hos norske høyreekstremister. Det er sannsynlig at både lovlige og ulovlige våpen fortsatt vil være tilgjengelig for høyreekstreme i Norge i 2018.

I de fleste tilfellene av høyreekstrem vold i Europa benyttes kniv og enklere våpentyper. Mange av hendelsene faller inn under kategorien hatkriminalitet. Når det gjelder høyreekstreme terrorangrep, ser vi at det foretrukne angrepsmiddelet siden 2012 har vært eksplosiver, etterfulgt av skytevåpen og kniv. I årsskiftet 2016-2017 ble det for eksempel gjennomført aksjoner med eksplosiver i Sverige. To av aksjonene var rettet mot asyl- og flyktningmottak.

Det er foreløpig ingen indikasjoner på at kapasiteten i norske høyreekstreme miljøer har endret seg vesentlig, eller at de vil få økt kapasitet i 2018.

ANNEN EKSTREMISME

ØKT AKTIVITET I VENSTREEKSTREME MILJØER

Venstreekstremisme er et marginalt fenomen i Norge. Det siste året er det imidlertid registrert økt aktivitet i deler av miljøet. Den økte aktiviteten dreier seg i hovedsak om kartlegging og uthenging av personer de definerer som høyreekstreme. Dette henger sammen med veksten og den økte synligheten til det høyreekstreme miljøet. I tillegg til kampen mot høyreekstremisme, er antikapitalisme en kjernesak for venstreekstremistene.

Det er svært lite sannsynlig at venstreekstreme vil begå terrorhandlinger i det kommende året. De aktivitetene som utføres av venstreekstreme, defineres primært som ordensforstyrrelser. Enkelte venstreekstreme grupper anser vold som et effektivt virkemiddel for å få gjennomslag for egne politiske overbevisninger, men også som tilsvar på høyreekstreme markeringer. Demonstrasjoner og motdemonstrasjoner vil være viktige aktiviteter for venstreekstreme fremover.

Økte spenninger mellom høyre- og venstreekstreme kan skjerpe allerede ytterliggående standpunkter. Ettersom venstreekstreme, i likhet med høyreekstreme, har en vid fortolkning av selvforsvar, vil dette kunne bidra til en senket voldsterskel og en økning av konfliktnivået.

> *Økte spenninger mellom høyre- og venstreekstreme kan skjerpe allerede ytterliggående standpunkter*

FREMVEKST AV ANTISTATLIG EKSTREMISME

For personer med antistatlige overbevisninger står særlig staten og ulike offentlige myndighetsorganer sentralt i fiendebildet. Et bærende element i denne idelogien er synet på statsmakten som illegitim. I følge antistatlige teorier krenker statens lover og regler den enkelte borgers frihet og suverenitet. Antistatlige grupper er i vekst, særlig i en del europeiske land. De representerer i dag først og fremst et interessefellesskap som deler erfaringer og informasjon på internett og i sosiale medier.

Trusselen fra antistatlige ekstremister i Norge er lav. Det finnes imidlertid et voldspotensial hos enkeltpersoner som forfekter antistatlige teorier. I enkelte situasjoner vil ansatte i ulike deler av offentlig virksomhet kunne oppleve voldsbruk, trusler om vold og sjikane fra personer med slike overbevisninger. Det er imidlertid svært lite sannsynlig at antistatlige personer vil begå politisk motiverte voldshandlinger det kommende året ■

TRUSLER MOT MYNDIGHETS-PERSONER

De fleste av de som truer norske myndighetspersoner, er enkeltpersoner som har psykiske lidelser, eller som er motivert av personlige årsaker. Stortingsvalget høsten 2017 forløp uten alvorlige hendelser rettet mot folkevalgte representanter.

UENDRET TRUSSELBILDE

Enkelte profilerte politikere mottok mer sjikanerende og truende ytringer på internett og sosiale medier under valgkampen. Vi ser imidlertid at en del politikere som oppleves som kontroversielle av enkelte miljøer i Norge, regelmessig mottar trusler og hatske ytringer på bakgrunn av de politiske sakene de fremmer. De fleste trusselutøverne har lav kapasitet og evne til å utøve vold, og det er sjelden myndighetspersoner utsettes for angrep eller forsøk på angrep.

Personer som truer kongefamilien er ofte psykisk syke og vil ha behov for oppfølging av helsevesenet. Det er svært sjelden at de utgjør en reell voldstrussel. Vi forventer ingen endringer i voldsbruk mot myndighetspersoner i 2018.

SKARPE YTRINGER PÅ SOSIALE MEDIER

De siste årene har internett og sosiale medier etablert seg som den primære plattformen for trusselaktivitet mot norske myndighetspersoner. Terskelen for å fremsette truende og sjikanerende ytringer, spesielt mot politikere, fremstår som lavere. For de som fremsetter trusler på sosiale medier, er det i hovedsak personlig motivasjon og politisk misnøye som er utløsende faktorer. Frustrasjon over egen livssituasjon eller opplevelse av maktesløshet overfor forvaltningsvedtak spiller en vesentlig rolle. En del mennesker fremsetter trusler på sosiale medier i ruset tilstand, uten senere å ville vedkjenne seg noen reell intensjon om å påføre fysisk skade.

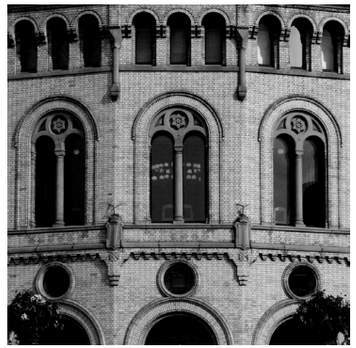

Selv om de fleste trusler fremsettes gjennom sosiale medier, og svært få myndighetspersoner opplever angrep eller forsøk på angrep, kan trusselaktiviteten likevel få ringvirkninger. To undersøkelser av trusselaktiviteten mot norske stortingspolitikere og regjeringsmedlemmer har avdekket at både truende oppførsel og trusler og sjikane på sosiale medier kan påvirke

> *Terskelen for å fremsette truende og sjikanerende ytringer, spesielt mot politikere, fremstår som lavere*

deres politiske arbeid. De kan for eksempel vegre seg for å fremme kontroversielle standpunkter eller politiske saker som de frykter kan medføre negativ oppmerksomhet. Enkelte vurderer også å slutte som politikere. Trusselaktiviteten på nett vil fortsette med uforminsket styrke også i 2018, noe som vil kunne få negative konsekvenser for enkelte norske politikeres ytringsvilje og politiske virke.

MYNDIGHETSPERSONER I FIENDEBILDET TIL EKSTREME MILJØER ELLER PERSONER

Ekstreme grupper eller personer som tilhører ekstreme miljøer, fremsetter sjelden direkte trusler mot norske myndighetspersoner. Vi erfarer imidlertid at enkelte ekstreme miljøer likevel i perioder kan ha konkrete myndighetspersoner i sitt fiendebilde. Dette skjer som regel i forbindelse med at kontroversielle politiske spørsmål tangerer miljøenes kjernesaker, som oftest forsvars- og utenrikspolitikk eller justis- og innvandringspolitikk ■

BRUK AV SANNSYNLIGHETSORD

I vurderingene av politisk motivert vold og trusler mot myndighetspersoner, bruker vi i denne vurderingen et sett med standardiserte sannsynlighetsord. Formålet med dette er å skape en mer ensartet beskrivelse av sannsynlighet i vurderingene og derigjennom redusere uklarhet og faren for misforståelser. Begrepene og de tilhørende beskrivelse av begrepenes betydning er utarbeidet i et samarbeid mellom politiet, PST og Forsvaret.

NASJONAL STANDARD	BESKRIVELSE
Meget sannsynlig	Det er meget god grunn til å forvente
Sannsynlig	Det er grunn til å forvente
Mulig	Det er like sannsynlig som usannsynlig
Lite sannsynlig	Det er liten grunn til å forvente
Svært lite sannsynlig	Det er svært liten grunn til å forvente

Design: Thomas Ramberg / pinpoint.no

POLITIETS SIKKERHETSTJENESTE

WWW.PST.NO